2024

№ 5

Muhandislik va Iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta’limga oid ilmiy-amaliy jurnal

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta’minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta’minoti
05.04.01 – Telekommunikasiya va kompyuter tizimlari, telekommunikasiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug‘lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To‘qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo‘l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta’minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari

РЭУ.РФ Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова Ташкентский филиал
Toshkent davlat transport universiteti
Toshkent arxitektura-qurilish universiteti

Muhandislik va Iqtisodiyot

Elektron nashr,
556 sahifa, dekabr, 2024-yil.

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

BOSH MUHARRIR:
Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari doktori, PhD

TAHRIR HAY'ATI:
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor, akademik
Sharipov Kongratbay Avazimbetovich, texnika fanlari doktori, professor
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor
Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor, TDIU kengash kotibi
Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Norboev Odil Abraevich, Iqtisodiyot nazariyasi kafedrasi dosenti
Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent
Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dots.nt
Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD
Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Muhandislik va Iqtisodiyot

Ma’lumot uchun, OAK Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan “Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxati”ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo‘yicha “Muhandislik va iqtisodiyot” jurnali ro‘yxatga kiritilgan.

M u a s s i s: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

H a m k o r l a r i m i z:

1. Toshkent shahridagi G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Sanoat tarmoqlari raqobatbardoshligini ta'minlash jarayonlarini iqtisodiy-matematik modellashtirish....19
Tursunov Bekmuxammad Omonovich

Yangi oʻzbekistonda turmush tarzining shakllanishi va jamiyat taraqqiyotidagi oʻrni....27
Axunov Muhammadamin Abduvasitovich

Radiolokatsion uzatmalar yordamida gaz ballonli avtomobillar texnik ekspluatatsiyasini nazorat qilish....32
Mirzayev Bahodir Nuriddinovich, Zulfiqorova Guldona Akbarjon qizi

Moliya tizimini barqarorlashtirishning ustuvor yoʻnalishlari....37
Nazarov Gʻayrat Xayrullayevich, Ollokulova Feruza Mansurovna

Quyosh elektronikasida polikristallarning qoʻllanilishi....42
Xoliqov Alimardon Sultonovich

Статистический анализ производства плодоовощественной продукции в Республике Узбекистан....48
Анорбоева Бахтижамол Данияр қизи

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida "Oʻzbekneftgaz" aksiyadorlik jamiyatida innovatsion faoliyatni rivojlantirishning nazariy asoslari....57
Yuldoshev Sobir Fayzullaevich

Raqamlashtirish va sanoat korxonalarining innovatsion salohiyatini statistik tahlil qilish....63
Jalolov Ilhomjon Isomiddinovich

Пути развития фондового рынка на основе цифровых технологий....70
Шукурова Луиза Баратовна, Эшдавлатов Боймурод Соатович

Mathematical model and analytical solutions of the process of physics-chemical hydrodynamics....76
Ismanova Klara Dulanbaevna

Meva-sabzavot mahsulotlari ishlab chiqarish jaryonlarining ekonometrik va statistik tahlili....84
Joʻrayev Olim Albayevich

Oʻzbekistonda raqamli iqtisodiyotni oʻrni....91
Mardanaqulov Toʻlqin

Studying the calculation process of gear geometry transmission in C++ and excel programs....95
Uzoqov Farxod Gʻafforovich

Прогонозирование ожидаемых экономических изменений с корреляционно-регрессионного анализа (в примере: "NAFIS TEX GROUP" MCHJ)....101
Уринов Адхамджан Акбарович

Современные модели поведения промышленных предприятий в условиях привлечения инвестиций....106
Матчанов Умирзак Сейтжанович

Управление инвестициями в развитие человеческого капитала как фактор повышения конкурентоспособности промышленных....112
Тилляходжаев А.А.

алгоритмы принятия решений в управлении технологическими процессами подземного выщелачивания....119
Исманова Клара Дуланбоевна

Kvant oʻrali yarimoʻtkazgichlarda optik yutilish koeffitsientini foton energiyasiga bogʻliqligi.................127
Sayidov Nozimjon Abdulnosirovich

Malein kislota angidridini oksidlab oksiran olish.................133
Muhiddinov Baxodir Faxriddinovich, Xamroyev Kamoliddin Shaxobiddinovich, Qiyomov Sharifjon Nizomovich, Xusanov S.Y.

Tadbirkorlik subyektlarini sugʻurtalashning mintaqaviy xususiyatlari.................138
Shuxrat Jalolidinovich Mamadjanov

Jin mashinasining paxta tozalashdagi unumdorligini tahlil qilish va modellashtirish.................144
Mirzakarimov Mirsharoffiddin Mirzaabdurahimovich

Kichik biznesni moliyaviy qoʻllab-quvvatlash va ularni eksport salohiyatini oshirish.................151
Daniyarov Kuatbay Dauirxanovich

Oʻzbekiston ipoteka bozorida “ESKROU” tizimini joriy qilinishi.................156
Abdullayev Muhammadsodiq Isroil oʻgʻli

Korxonalarning moliyaviy-iqtisodiy koʻrsatkichlarini ekonometrik tahlili qilish masalalari.................161
Jalilov Bahrom Sotiboldievich

Noaniqlik sharoitida moliyaviy operatsiyalar narxini baholashning nazariy asoslari.................166
Muradov Rustamjon Sobitxonovich

Elektr transport vositalarining paydo boʻlish evolyutsiyasi va batareyalarning kamchiliklarini hal qilinishi kerak boʻlgan muammolari.................171
Moydinov Dilyorbek Abidjanovich, Zokirjonov Azizbek Zokirjon oʻgʻli

Maishiy xizmat koʻrsatish sohasining rivojlanishi.................179
Israilov Rustam Ibragimovich

Ishlab chiqarish samaradorligini baholash koʻrsatkichlari tizimi va baliqchilik tarmogʻiga xos xususiyatlari.................185
Aitimbetov Amirbek Qoishibekovich

Tadbirkorlik faoliyati subyektlarida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini qoʻllash masalalari.................189
Uzoqov Muhibillo Juraboevich

Korporativ transformasiya sharoitida bank xizmatlarini takomillashtirishning ekonometrik tahlili.................194
Baymuratova Madina Tursunboy qizi

Iplarni turli muhitlarda namlikni oʻzlashtirish koʻrsatkichlari.................204
B.B.Mirzabaev, N.Yu.Sharibayev, B.T.Xolmurotov

Un ishlab chiqarish korxonalarida donni sovuq konditsionerlash tizimining modellari va ularning tavsiflari.................211
Akramova Gulhayo Abidovna, Yusupov Azamat Alijonovich

Обоснование параметров ножа оборудования для резки плодоовощей.................220
Худайбердиев Тохиржон Латифович

Quritish usullarining zanjabil (zingiber officinale) ildizpoyasini kimyoviy tarkibiga taʼsiri.................226
Merganov Avazxon Turgunovich, Abdurasulov Abdurauf Xasanovich

Sut bezi saraton kasalliklarini erta aniqlashda informativ belgilar majmuasini tanlash algoritmi.................230
Nishanov Akhram Khasanovich, Mamajanov Rajmatilla Yakubjanovich, Xaidarov Sherali Islom oʻgʻli

Vertical vibration analysis of conveyor with compound screw and belt bearing support.................239
Marasulov Islombek Ravshanbek oʻgʻli

Turkiston oʻlkasidagi madrasalar holati XIX asr oxiri – XX asr boshlarida.................250
Lukashova Natalya Mixaylovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Kichik biznes korxonalari tomonidan eksport mahsulotlari ishlab chiqarish konsepsiyasi......256
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich

Qishloq joylar resurs salohiyatidan foydalanish samaradorligini baholashga uslubiy yondashuvlar......262
Tursunpoʻlatov Farxodjon Xoshimjon oʻgʻli

Migratsiya jarayonlari va uni tadqiq etishning ilmiy-nazariy asoslari......269
Abdullayeva Gulhayot Shuhratovna

Personnel policies and crisis management: modifying hr tactics during pandemics or economic downturns......276
Sarimsakov Bakhtiyor Rakhmonjanovich

Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini hukumat tomonidan moliya-kredit mexanizmi orqali qoʻllab-quvvatlashning zaruriyati......280
Ergashev Otamurod Tashtemirovich

Tijorat banklari reytingini aniqlashda aktivlar va kapital rentabelligi koʻrsatkichlarining tahlili......287
Maxmudov Omon Tuxtayevich

Автоматизированная система эффективное управление перекрестками дорог для транспортных средств......292
Мамаджанов Рахматилла Якубджанович, Алиев Махмуд Муса оглы, Холбоев Алишер Бобохон оглы

Роль железнодорожного транспорта в сфере туризма и развитие туризма в центральной азии......298
Мухамедова Ситора

Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklari faoliyatini transformasiyalashni takomillashtirish yoʻllari......304
I.A. Yuldashev

Tadbirkorlik subyektlarida innovatsion loyihalarni ekspertizadan oʻtkazish mexanizmini takomillashtirish orqali innovatsion faoliyat samaradorligini oshirish......310
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor oʻgʻli

Tijorat banklari depozit operatsiyalarining bugungi kundagi holati hamda uni takomillashtirish yoʻllari......317
Shamsiyev Nodir Muratovich

Современное состояние демографического развития регионов Узбекистана......325
Цхай Лана Александровна

Qurilish materiallar sanoatida klaster tizimidan foydalanishning xususiyatlari......335
Utarov Doniyorbek Gʻayratbek oʻgʻli, Saidov Mash'al Samadovich

Исследование состава, физико-химических и эксплуатационных свойств битумов......339
Хужакулов Азиз Файзуллаевич, Абдуллаева Шохиста Шухратовна

Sanoat korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash......344
Yuldashev Fozil Turapovich

Tijorat banklari tomonidan kredit operatsiyalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish mexanizmlari......350
Djumaniyazov Ikram Karimbayevich

Umumta'lim muassasalari xarajatlarini moliyalashtirish choralari......355
Ummatov Avaz Muydinovich

The production potential of developing agriculture in mountain and foothill areas......360
Abdulkhaeva Gulshan Makhmudovna

Globallashuv jarayonlarini chuqurlashuvi davrida xalqaro turizmni rivojlanishi......366
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich

Server kompyuterning dasturiy ta'minoti va undan foydalanish......372
Otaxanov Nurillo Abdumalikovich, Aliyev Qaxramon Botirjonovich, Sayidov Nozimjon Abdulnosirovich

Tijorat banklari tomonidan resurslarni shakllantirish o'ziga xos xusussiyatlari......390
Ortiqov Uyg'un Davlatovich

Biznes jarayonlari raqobatbardoshligini oshirishni modellashtirish usullari 400
Xamidov Doston Rustam o'g'li

Kichik biznes subyektlarida tashkil etilgan baliq yetishtirishga ixtisoslashgan xo'jaliklarning aylanma mablag'lari tarkibi va ularning samaradorligini baholash......406
Vazirov Azamat Yoqubjanovich

Sug'urta bozorini milliy iqtisodiyotga integratsiya qilishning metodologik asoslari......412
Tuxtarova Maftuna Yo'ldoshboy qizi

Tijorat banklari faoliyati barqarorligini reyting tizimi asosida baholashning turli usullari va xorij tajribasi......417
N.Q.Xolov

Ta'lim klasterlarini tashkil etish va rivojlantirishdagi muammolar......422
Qo'chqarov Toxir Fayzulla o'g'li, Rashidov Rahmatullo A'lojonovich

Yangi g'o'za tizmalarining ho'jalik va sifat belgilari......430
Boltaboyev Xusniddin Abdig'anievich

Methods for assessing financial-economic security of enterprises of the industrial cluster......434
Kholikova Rukhsora Sanjarovna

Эконометрический подход опрделения влияния цифровизации экономики на развитие страны 443
Сапаев Д.Х.

O'zbekistonda xalqaro standartlarning qo'llanilish tartib-qoidalari......448
Maxmonov Uktam Ashirovich, Ahmedova Sitora Asqar qizi

Ishlab chiqarish korxonalarida kadrlar tayyorlash strategiyasini takomillashtirish 454
Adashev Azimjon O'rinboyevich, Mamatqulov Rustam Muxammadkarimovich

Fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirishda davlat grantining yo'nalishlari......460
Xusanov Otabek Nishonovich

Tadbirkorlik subyektlari eksport faoliyatida xalqaro standartlarni joriy etishning zamonaviy tamoyillari 467
Oqboyev Alisher Rasuljanovich

Aksiyalarni ommaviy joylashtirish amaliyotlarini samarali tashkil etish masalalari......472
Mamatov Bahromjon Shavkatovich

Sanoatda innovatsion loyihalarni moliyalashtirish......479
Shamansurova Zilola Abduvahitovna

Mahalliy budjetlar daromadlari barqarorligini ta'minlash masalalari 491
Shoydaliyev Umid Eshquvat o'g'li

O'zbekiston tijorat banklari tomonidan valyuta operasiyalarini rivojlantirish mohiyati......498
Akbarov Husniddinjon Mo'ysin o'g'li

Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni yo'lga qo'yish xususiyatlari......503
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Mirzayeva Shirin Nodirovna

Sug'urta tashkilotlarini moliyaviy barqarorligini ta'minlashda anderrayting xizmatidan foydalanish......510
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich

Soliq ko'rsatkichlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik muammolari 516
Abdurasulov Alisher Abdurasulovich

Tijorat banklari depozit operatsiyalarini rivojlantirishning yevropa tajribasi 521
I.I.Jo'rayev

O'zbekistonda qimmatli qog'ozlar bozorining rivojlanish tendensiyalari 527
Ibodullaev Abror Axrorovich

O'zbekiston pensiya tizimi islohotlarida xorijiy tajribani qo'llash 531
Zokirova Gavxar

Mahalliy oziq-ovqat mahsulotlaridan foydalangan holda mehmonxonalarda ovqatlantirish tizimini ekologik barqarorlik asosida rivojlantirish 537
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich

Xalqaro tajribada turizm transport xizmatlari: O'zbekiston uchun darslar 542
Vakilov Ruslan Tillabayevich

Turizmda sug'urta va xavfsizlik kafolatlari: xorijiy tajriba va milliy yondashuv 547
Sayfiddinov Sharofiddinxo'ja Najmiddin o'g'li

Mintaqa xalq hunarmandchiligi texnologiyasini rivojlantirishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni o'zbekistonda qo'llanilishi 552
Norqobilova Feruza Abduhomidovna

UDK 337.45:014

MINTAQA XALQ HUNARMANDCHILIGI TEXNOLOGIYASINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI VA UNI O‘ZBEKISTONDA QO‘LLANILISHI

Norqobilova Feruza Abduhomidovna
Qarshi davlat texnika unversiteti
“Biznes va boshqaruv” kafedrasi mudiri i.f.f.d., dotsent.
https://orcid.org/0009-0009-9911-5070
fnorqobilova85@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada rivojlangan xorijiy davlatlarning xalq hunarmandchiligi texnologiyasini modernizatsiya qilishdagi ilg‘or tajribalari o‘rganilgan. Ushbu tajribalar asosida O‘zbekistonda mintaqaviy hunarmandchilik texnologiyasini rivojlantirishning samarali yo‘nalishlari taklif etiladi. Innovatsion yondashuvlar, klaster modeli, raqamlashtirish va eko-loyihalar asosiy e’tiborda bo‘lgan.

Kalit so‘zlar: xalq hunarmandchiligi, xorijiy tajriba, texnologik modernizatsiya, innovatsiya, klasterlash, raqamlashtirish.

Abstract: This article studies the best practices of developed foreign countries in the modernization of folk crafts technology. Based on these experiences, effective directions for the development of regional handicraft technology in Uzbekistan are proposed. The main focus is on innovative approaches, cluster model, digitalization and eco-projects.

Keywords: folk crafts, foreign experience, technological modernization, innovation, clustering, digitalization.

Аннотация: В статье изучается передовой опыт развитых зарубежных стран в модернизации технологий народных ремесел. На основе этого опыта предлагаются эффективные направления развития региональных технологий ремесленничества в Узбекистане. Основное внимание уделяется инновационным подходам, кластерной модели, цифровизации и экопроектам.

Ключевые слова: народные ремесла, зарубежный опыт, технологическая модернизация, инновации, кластеризация, цифровизация.

KIRISH

Xalq hunarmandchiligi har bir xalqning madaniy o‘zligini ifodalovchi va iqtisodiy rivojlanish uchun muhim bo‘lgan faoliyat turlaridan biridir. So‘nggi yillarda bir qator davlatlar ushbu sohaga zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish orqali hunarmandchilikni iqtisodiyotning eksportbop, turizmga yo‘naltirilgan tarmog‘iga aylantirishga erishgan. O‘zbekiston sharoitida ham bu tajribalarni moslashtirib, mintaqaviy darajada texnologik rivojlanishni ta’minlash dolzarb masala bo‘lib qolmoqda.

Madaniy barqarorlik tamoyili esa hunarmandchilik faoliyatini uzoq muddatli rivojlantirishda asosiy kafolat vazifasini bajaradi. Tadqiqotdan maqsad-an’anaviy hunarlarni nafaqat saqlab qolish, balki ularni zamonaviy iqtisodiy talablar bilan uyg‘unlashtirish, institutsional asosda tartibga solish va iqtisodiy jarayonlarga faol jalb qilish mexanizmlarini ishlab chiqishdir. Shunday qilib,

MUHANDISLIK ИНЖЕНЕРИЯ ENGINEERING

mintaqaviy hunarmandchilikni subsidiarlik va madaniy barqarorlik asosida boshqarish orqali, xalq hunarmandchiligi nafaqat madaniy meros sifatida, balki barqaror iqtisodiy resurs sifatida ham rivojlantirilishi taʼminlanadi.

Mintaqa aholisini xalq hunarmandchilik sohasiga jalb qilish tizimini takomillashtirish, “usta-shogird” anʼanalari asosida mahallalarda yoshlarga hunar oʻrgatish va bandligini taʼminlash, shuningdek, kambagʻallikni qisqartirish hamda hunarmandchilikni rivojlantirish boʻyicha amalga bir qancha islohotlarni izchil davom etmoqda. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 20-dekabrdagi “Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish va aholining daromad manbaini kengaytirishga doir qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida”gi PQ-55-son qarori [1] va Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 30-dekabrdagi PQ-77-son “Hunarmandchilik faoliyatini qoʻllab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi [2] Qarorlari qabul qilindi, ushbu qaror mamlakatimiz aholisini ish bilan band qilish, ularning loyihalarini moliyalashtirish, hunarmandchilik sohasini rivojlantirish va hunarmandlarimiz faoliyatini qoʻllab-quvvatlash, imtiyozli kreditlar yillik 14 foiz stavkada “Hunarmand” uyushmasi aʼzolariga ishlab chiqarish ehtiyojlari uchun asbob-uskuna, ehtiyot qismlar va xom ashyo materiallarini xarid qilish, hunarmandchilikni rivojlantirish markazlari, “usta-shogird” maktablarini tashkil etish, uy-muzeylar va ustaxonalar qurish yoki shu maqsadlarda bino va inshootlar sotib olish uchun 3 yilgacha muddatga hamda aylanma mablagʻlarini toʻldirish uchun 18 oygacha muddatga ajratilishi nazarda tutilganligi xalq hunarmandchilik sohasidagi ijobiy oʻzgarishlar koʻzatilmoqda.

Mintaqaviy hunarmandchilik faoliyatini rivojlantirishda subsidiarlik tamoyilining oʻrni tahlil qilinadi. Subsidiarlik – qaror qabul qilish vakolatini iloji boricha quyi darajalarga topshirish tamoyili boʻlib, hunarmandchilikda bu yondashuv mahalliy ustalar, oilaviy korxonalar va kichik jamoalarning oʻz tashabbuslarini mustaqil amalga oshirish imkoniyatini kengaytiradi. Bu jarayon mintaqa iqtisodiy barqarorligini oshirib, mahalliy madaniy qadriyatlarning iqtisodiy qadriyatga aylanishiga xizmat qiladi. Shu orqali xalq hunarmandchiligi faoliyatining erkinligi, innovatsiyalarga ochiqligi va oʻz-oʻzini boshqarish qobiliyati rivojlanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xalq hunarmandchilikni rivojlantirishning iqtisodiy muammolari va mintaqalarda xalq hunarmandlarning amaliy sanʼatini yanada rivojlantirish asosida mintaqalarda milliy xalq hunarmandchilikni raqamlashtirish masalalarida xorijlik iqtisodchi olimlardan Basco [3] shuningdek, milliy iqtisodiyotda oilaviy hunarmandchilikning ijobiy tomonlari shundaki korporativ boshqaruv va hunarmandchilikning rivojlanishiga institusional yondashuv nuqtai nazaridan, ularning oʻziga xos tomonlari oʻrganilgan (Banalieva, Eddleston, Zellweger; Steier) [4]. Ushbu yoʻnalish boʻyicha respublikamiz olimlari A.Oʻlmasov[5], D.T.Yuldashev, O.M.Pardaeva [6] va boshqalar oʻz ishlarida oilaviy biznes va hududlar rivojlanishi oʻrtasidagi bogʻliqlikning nazariy modeli xalq hunarmandchilikning ijobiy tomonlari tadqiq etadi. Bunda asosiy eʼtibor oilaviy biznes asosida miliy hunarmandchilikga qaratilgan boʻlib, xalq hunarmandchilikni raqamlashtirishning iqtisodiy va ijtimoiy tabiati nuqtai-nazaridan ochib berilmagan. Ayni paytda xalq hunarmandchilik sohasida raqamlashtirish va istiqbollarini belgilash borasida olib borilayotgan ishlar ham masalaga jiddiy yondashgan holda ilmiy tadqiqotlar olib borishni taqozo etmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Xorijiy tajribalardan foydalanib, hunarmandchilik faqat oʻz-oʻzidan rivojlanmaydi, balki institutsional qoʻllab-quvvatlov, kasb taʼlimi tizimi va sertifikatlash orqali mustahkamlanadi.Yosh avlodlarga hunarmandchilik bilimlari standartlashtirilgan dasturlar asosida oʻrgatiladi. Bu modelni oʻzlashtirish orqali mintaqamizda hunarmandchilikning uzluksiz avlodlar almashinuvi va kasbiy mahorat darajasining oshishi taʼminlanadi.Xalqaro tajribadan oʻrganiladigan yondashuvlar:

-biotexnologik materiallardan foydalanish;

-atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan ishlab chiqarish;

-uglerod izini kamaytirish kabi ekologik tamoyillar asosida quriladi.

Bu esa mahalliy hunarmandchilikni ekologik va iqtisodiy barqaror rivojlanish strategiyasiga moslashtirish imkonini beradi. Xorijiy davlatlar tajribasini oʻrganish xalq hunarmandchiligi texnologiyalarini zamonaviylashtirish, mahsulot sifatini va eksport salohiyatini oshirish, barqaror va raqobatbardosh rivojlanishni ta'minlash uchun strategik zaruratdir.

1-jadval. Xorijiy tajriba orqali olingan sabab va imkoniyatlarni strukturasi

Sabablar	Xorijiy tajriba orqali olingan imkoniyatlar	Natija
Innovatsion texnologiyalarni joriy etish	Yuqori sifatli mahsulotlar, zamonaviy va ekologik ishlab chiqarish usullarini joriy qilish	Hunarmandchilik texnologiyalarining modernizatsiyasi
Mahsulot dizayni va brend yaratish	Mahsulotlarni xalqaro bozorda raqobatbardosh qilish va eksport salohiyatini oshirish	Hunarmandchilik mahsulotlarining global bozorda tanilishi
Hunarmandchilik ta'limi va ustoz-shogird tizimi rivoji	Avlodlar davomiyligini ta'minlovchi, tizimli kasb ta'limini rivojlantirish	Kasbiy mahorat va hunarmandlar sonining ortishi
Barqaror rivojlanish va ekologik innovatsiyalar	Ekologik toza materiallardan foydalanish va barqaror ishlab chiqarish tizimlarini qurish	Iqtisodiy va ekologik barqaror hunarmandchilik rivoji

Xorijiy tajriba tahlili, Hindiston hukumati xalq hunarmandchiligi rivoji uchun quyidagi mexanizmlarni joriy qilgan:

e-Hunar platformasi orqali ustalar mahsulotlarini onlayn sotish imkoniyatiga ega;

Hunarmandlar uchun IT-koʻnikmalarni rivojlantirish markazlari tashkil etilgan;

"One District – One Product" dasturi asosida har bir mintaqaning noyob mahsuloti brendlashgan.

Yaponiyada «Kogei» nomli an'anaviy hunarmandchilik texnologiyasi:

zamonaviy dizayn bilan uygʻunlashtirilgan;

davlat subsidiyasi orqali ustalar ilgʻor texnologiyalardan foydalanishga ragʻbatlantirilgan;

ekologik toza, tabiiy xomashyolarni ishlatish majburiyati joriy etilgan.

Turkiya:Hunarmandchilik tarmoqlarini klasterlar shaklida tashkil qilgan;

Hunarmandchilik institutlari orqali yosh avlodni kasbga oʻrgatmoqda;

Mahsulotlar «Handmade in Turkey» global brendi ostida eksport qilinmoqda.

Oʻzbekistonda mavjud imkoniyatlar Oʻzbekiston hunarmandchiligi asosan an'anaviy metodlar asosida shakllangan boʻlib, mintaqalarda quyidagicha imkoniyatlar mavjud:

har bir viloyat oʻziga xos hunarmandchilik yoʻnalishiga ega (Rishton kulolchilik, Buxoro — zargarlik, Qoʻqon — yogʻoch oʻymakorligi);

yoshlar va ayollarni hunarga oʻrgatish dasturlari faol;

"Usta-shogird" tizimi mavjud;

Hunarmandlar uyushmasi faoliyat yuritmoqda.

Xorijiy tajriba asosida Oʻzbekistonda texnologik rivojlanish yoʻllari Xorijiy tajriba Oʻzbekistonga moslashtirilgan yoʻnalish e-platformalar (Hindiston) Hunarmandlar.uz, Yagona savdo platformasini yaratish Klaster modeli (Turkiya) "Mahallabay hunarmandchilik zonalari" yaratish Ekologik dizayn (Yaponiya) Biomateriallardan foydalangan holda ustalarni oʻqitish Brendlashtirish "Handmade in Uzbekistan" sertifikat tizimini joriy etish Davlat granti va subsidiyalar Texnologik yangilanish uchun grant tanlovlarini yoʻlga qoʻyish.

Natijalar va kutilayotgan ijobiy ta'sirlar xorijiy tajribalarning mahalliy sharoitga mos ravishda joriy qilinishi hunarmandlar daromadini oshiradi, eksportbop mahsulotlar ulushini koʻpaytiradi, madaniy merosni raqamli shaklda saqlab qoladi, yoshlar bandligini ta'minlaydi, innovatsion va ekologik hunarmandchilik yoʻnalishlarini shakllantiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Hunarmandchilik sohasida xorijiy ilg‘or tajribalarni o‘rganish va O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish, raqamli savdo platformalarini kengaytirish, har bir mintaqada brendga aylanuvchi mahsulotni tanlab, qo‘llab-quvvatlash, innovatsion, ekologik va dizayn yo‘nalishidagi o‘quv dasturlarini joriy etish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 20-dekabrdagi «Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish va aholining daromad manbaini kengaytirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida»gi PQ-55-son qarori // https://lex.uz
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 30-dekabrdagi PQ-77-son “Hunarmandchilik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi Qarori. // https://lex.uz/docs/5807559
3. Basco, R. Family business and regional development - A theoretical model of regional familiness. Journal of Family Business Strategy (2015), http://dx.doi.org./10.1016/j.jfbs.2015.04
4. Banalieva E.R., Eddleston K.A., Zellweger T.M. When do family firms have an advantage in transitioning economies? Toward a dynamic institution-based view // Strategic Management Journal. – 2015. –T. 36. -№ 9.
5. O‘lmasovA. Oila iqtisodiyoti. Toshkent – “Mexnat”- 1998.;
6. PardaevM.Q. Oila xo‘jaligi iqtisodiyoti va tadbirkorligi. Samarqand 2001 y.;
7. Norqobilova. F. A. International scientific and practical conference // Iqtisodiy erkinlik indekisi hunarmandchilik sohasini rivojlantirishdagi roli (zenodo.org), 2023. – p 255-257
8. Arens R. Complex processes for envelopes of normal noise // IRE Trans. Inform. Theory, Sept. 1957, vol. IT-3, pp. 204-207.
9. Mukhitdinov Khudoyar Suyunovich1, Norqobilova Feruza Abdihamidovna2. // Prospects Of Digitalization Of Craftsmanship Development In The Region / Journal of Pharmaceutical Negative Results: Volume 13: Special Issue 9: 2022.
10. F. A Norqobilova. // Xizmat ko‘rsatish tarmoqlarini modellashtirishda tizimli tahlil qilish, sintezlash va optimallashtirish / Vol. 1 No. 2 (2021): International journal of conference series on education and social sciences. (Online) p. 224-228.
11. Kizim A.A., Valvashov A.N., Kulkova I.V. Povisheniye investitsionnoy privlekatelnosti regiona na osnove razvitiya turisticheskogo klastera. Regionalnaya ekonomika: teoriya i praktika. 2010.№ 26 (161). S:52-59

Muhandislik va Iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta’limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2024. № 5

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Muhandislik va iqtisodiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

“Muhandislik va iqtisodiyot” jurnali 26.06.2023-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №S–5669245 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod tumani 15-mavze 19-uy